

Rajallisia äitiysidentiteettejä – Huumeita käyttäneiden naisten kertomuksia lastensa huostaanotoista

Päivi Sinko: *VTL, erikoissuunnittelija, Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia*

Elina Virokannas: *VTT, lehtori, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Helsingin yliopisto*

paivi.sinko@helsinki.fi, elina.virokannas@helsinki.fi

Janus vol. 17 (2) 2009, 104–120

Janus

Tiivistelmä

Artikkeli käsittelee neljän huumeita käyttäneen äidin kertomuksia tilanteista, joissa heidän lapsensa on huostaanotettu. Kertomukset on tuotettu haastatteluissa, joita on tehty yhteensä 18 äidille. Huumeiden käytön vuoksi lapsensa menettäneet äidit ovat erityisen jännitteisessä asemassa yhteiskunnassa, jossa äitiyteen liitetään vahvoja moraalisia hyveitä, mutta huumeiden käyttö on paheksuttua. Äitiyden rakentumista tarkastellaan kolmen eri vaiheen kautta diskurssianalyttisen lähilukemisen keinoin. Kuvattaessa aikaa ennen lapsen huostaanottoa äitiyden rakentumisessa korostuu taiteilu hyvänä äitinä toimimisen ja narkomaanin identiteetin välillä. Huostaanoton tapahduttua huumeiden käyttö kovenee ja äitiysidentiteetti murenee. Lopuksi, kuvattaessa aikaa lapsen kotiin paluun jälkeen, surraan menetettyjä vuosia, opetellaan hyväksymään rajallinen äitiys ja kamppailaan syyllisyyden tunteiden kanssa. Lapsen kotiutuminen huostassapidon jälkeen ei ole yksinkertaista, vaikka äiti olisi raitistunut. Siksi tulisi panostaa tukitoimiin, joilla särkynyttä äitiyttä ja kykyä huolehtia lapsesta vahvistetaan.

Äitiys, huumeet ja huostaanotto

Agricola-juhlavuoden 2007 kilpailussa suomen kielen kauneimmaksi sanaksi valittiin ”äiti”. Äänestyksen kriteereissä korostui äiti-sanan merkitys. Kielentutkijan mukaan ”Äiti ei ole äänneellisesti niitä kauneimpia, mutta ratkaisevaa oli sanan sisäinen kauneus. Äiti on niin kaunis asia.” (Agricola 2007.)

Äitinä oleminen, samoin kuin laittomien päihteidenkäyttö, ovat hyvin vahvasti latautuneita määreitä suomalaisessa – niin kuin koko länsimaisessa – yhteiskunnassa. Äitiyteen liittyvät moraalikoodit ja uskomukset muuttuvat hitaasti ja äitiyden vaatimukset ovat tiukat (Swift 1995). Äitiyteen liitettäviä keskeisiä ominaisuuksia ovat rakastava, hoivaava, uhrautuva, kodin sielu ja sydän. Äiti on ihannekuvissa myös voimakas, lempeällä tavalla tiukkakin, täydellinen ja pystyvä (esim. Katvala 2001). Lastensuojelun asiakkaana äidiltä vaaditaan enemmän kuin perheen mie-

heltä. Juuri äiti on vastuussa lasten suojelusta perheen sisällä perheen elinoloista ja elämäntilanteesta huolimatta. (Scourfield 2003.)

Hyvän äitiyden ominaisuuksia pidetään usein kulttuurisina itsestäänselvyyksinä, minkä vuoksi niiden tarkka määrittely on vaikeaa (Berg 2008, 15). Äitiys nousee usein julkiseen keskusteluun naisten toimiessa vastoin kulttuurisia odotuksia, kuten käytettäessä päihteitä lastenhoidon ohessa. Laittomien huumeidenkäyttöön liittyvät mielikuvat ovat kaukana äitiyden ihanteista. Huumeidenkäyttö näyttäytyy paheksuttavana, vääränä ja yhteiskunnan ulkopuolelle sijoittuvana toimintana. Vaikka viimeisimpien kyselytutkimusten mukaan erityisesti alkoholin lisääntyneeseen käyttöön kohdistuva huoli on kasvanut, valtaosa suomalaisista pelkää huumeiden käyttäjiä ja tuomitsee huumeidenkäytön alkoholinkäyttöä voimakkaammin (Hakkarainen & Metso 2007).

Kun äiti ei kykene huolehtimaan lapsestaan, joudutaan hyvän äitiyden kulttuuristen raamien ulkopuolelle (esim. Nousiainen 2004). Huostaanotto on yhteiskunnan viimesijaisiin keino puuttua perhe-elämään ja perheen itsemääräämisoikeuteen. Se on myös äärimmäinen ja välttämättömäksi nähty keino lapsen suojelemiseksi. Lapsella on oikeus tulla huostaanotetuksi ja kunnalla on velvollisuus ryhtyä huostaanottoon, kun perusteet toimenpiteelle ovat olemassa ja edellytykset täyttyvät. Laki velvoittaa viranomaiset yhteistyöhön lapsen huoltajan tai vanhemman kanssa huostaanotosta huolimatta.

Noin 7 % suomalaisista lapsista oli lastensuojelun asiakkaina vuonna 2007 (Lastensuojelu 2007). Tyypillinen lastensuojelusiakkuuden ja lapsen sijoituksen syy on vanhemman päihdeongelma. Helsingin sosiaaliviraston perhehoitoa koskevan selvityksen (Mikkonen 2008, 13) mukaan vanhempien päihdeidenkäyttö oli yksi huostaanottoon johtaneista syistä 70 %:ssa tapauksista. Pääkaupunkiseudulla toteutetun pitkittäistutkimuksen mukaan päihdeongelmaisten äitien lapsista joka toinen sijoitetaan kodin ulkopuolelle ennen kolmen vuoden ikää. Näin käy tehostetuista tukitoimista huolimatta. Sijoituksen taustalla on kasautuvaa huono-osaisuutta: työttömyyttä, asumisongelmia, kumppanin vakava päihdeongelma, äidin oma lastensuojelutausta, aiemman lapsen sijoitus, pahoinpitelyä ja väkivaltaa, lapsen syntyminen suunnittelemattomana. (Sarkola ym. 2007.)

Huostaanotto yleensä vahvistaa äidin epäonnistumisen, häpeän ja syyllisyyden tunteita. Vaikka lastensuojelussa on vuosia puhuttu ”jaetusta vanhemmuudesta”, sen toteuttaminen on käytännössä vaikeaa. Etenkin perhehoitoon sijoitetun lapsen äiti saattaa kokea menettäneensä lapsensa lopullisesti ja viranomaistuen saaminen äitiyden ylläpitämiseen tässä tilanteessa on usein vähäistä. Granfelt (1998) puhuu särkyneestä äitiydestä ja erilaisesta marginaalin äitiydestä. Lastensuojelulla on usein ristiriitainen asema huos-

taanotetun lapsen vanhemman kertomuksissa. Lastensuojelu on samanaikaisesti kontrolloija ja tukija, huostaanottaja ja auttaja. Katkeruus, viha ja autetuksi tuleminen tunne vaihtelevat suhteessa lastensuojeluun. Lastensuojelun puuttumista toivotaan ja sitä pelätään.

Käsitlemme tässä artikkelissa huumeita käytänteiden äitien kertomuksia tilanteista, joissa heidän lapsensa on otettu huostaan.¹ Tuomme esiin, kuinka äidit määrittelevät huostaanottoon johtaneita tapahtumia, lastensuojelun roolia tapahtumissa ja sitä, kuinka elämä on jatkunut huostaanoton jälkeen. Erityisen tarkastelun kohteena on, *millaisia mahdollisuuksia tai keinoja naisilla on rakentaa ja ylläpitää äitiysidentiteettiä heidän kertoessaan tilanteista, jossa lapset otetaan huostaan äidin oman päihdeiden käytön vuoksi*. Kun elämässä on koettu epäonnistumisia, osoittauduttu kyvyttömäksi huolehtimaan omista lapsista, menetetty asunto, työkyky ja usein myös toimittu itsetuhoisesti, jääkö jäljelle jotain, jossa voi mieltää toimineensa ”hyvän äidin” tavoin?

Metodologisesti sitoudumme konstruktionistiseen viitekehukseen, jossa kiinnostus kohdistuu sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen erilaisista näkökulmista tarkasteltuna (esim. Gergen 1999; Wetherell 2001). Tällöin myös näkökulmamme identiteettiin pohjautuu konstruktionistiseen käsitykseen, jossa identiteetti ymmärretään vuorovaikutuksessa rakentuvana ja neuvoteltavissa olevana (Antaki & Widdicombe 1998; Gergen & Gergen 2003). Toisin sanoen emme tavoittele haastatteluiden tarkastelulla mahdollisimman autenttista todellisuuden kuvausta äitien elämästä vaan kiinnostuksemme kohdistuu siihen, kuinka kokemuksia määritellään jälkepäin tarkasteltuna ja millaisia merkityksiä sekä identiteetin rakennusmahdollisuuksia tarinat äideille tarjoavat (ks. Gubrium & Holstein 1997, 115).

Äitien kertomusten muodostuminen haastatteluissa

Tarkastelemme kertomuksia lasten huostaanotoista lähilukemalla neljän äidin haastatteluaineistolähtöisesti diskurssianalyttistä identiteettien tutkimusta soveltamalla. Analyysimme perustuu siten paikallisesti haastattelupuheessa rakentuvien merkitysten ja minäkuvien tarkasteluun sen sijaan, että jäsenyykset pohjautuisivat ulkopuolisille teorioille. (Ks. Antaki & Widdicombe 1998; Jokinen & Juhila 1999, 39; Wood & Kroger 2000.)

Tarinat on valittu 18 haastattelun joukosta sillä perusteella, että äitien lapsi tai useampia lapsia oli otettu huostaan jossain elämänvaiheessa ja tapahtumia käsiteltiin haastatteluissa runsaasti. Koko aineistossa kuusi äitiä oli kokenut lapsensa huostaanoton. Lopuista 12 äidistä viisi oli parhaillaan laitoshoidossa vauvansa kanssa, yhden äidin lapset olivat olleet sijoitettuna mutta eivät huostaan otettuina, yhden äidin lapset olivat isensä luona ja yhdessä tapauksessa lapset vuoroasivat isän ja äidin luona. Kolmen haastateltavan kohdalla lapset olivat asuneet syntymästään lähtien äidin kanssa.

Haastattelut toteutettiin tutkijan ja äidin välisinä keskimäärin kaksi tuntia kestäneinä keskusteluinä. Haastateltaville oli kerrottu, että tutkimus käsittelee huumeita käyttäneiden naisten äitinä olemisen kokemuksia. Haastattelutilanteessa keskustelun käynnistäminen oli helppoa, vaikka kyseessä olivat arkaluonteiset ja tunteita herättävät asiat. Tämän voi tulkita johtuneen siitä, että suostumalla haastatteluun äidit olivat orientoituneet jo valmiiksi kertomaan elämästään. Muuttamat äidit kertoivat haluavansa oman tarinansa kautta auttaa muita vastaavanlaisissa tilanteissa olevia naisia.

Haastattelun aluksi käsiteltiin tutkimuksen tavoite ja luottamuksellisuus sekä keskusteltiin äidin nykytilanteesta. Tämän jälkeen keskusteltiin äidin

omasta lapsuuden perheestä, koulunkäynnistä, päihteiden käytön alkamisesta sekä miessuhteista. Miessuhteet ja päihteidenkäyttö nivoutuivat lähes jokaisessa haastattelussa tiiviisti yhteen, kuten myös ensimmäiset raskaudet. Haastattelut etenivät eri suuntiin riippuen siitä, millaisia kokemuksia äideillä oli ollut ja mitä he halusivat kertoa. Lopuksi kaikkia äitejä pyydettiin kuvailemaan suhteitaan lapsiinsa, arkielämää lapsen kanssa sekä tulevaisuuden näkymiä ja toiveita.

Vaikka tutkimuksen taustalla on tietoisuus niin äitiyteen kuin huumeidenkäyttöönkin liittyvistä merkityksistä ja haastateltavat ovat valikoituneet näistä lähtökohdista käsin, tarkoituksena oli antaa mahdollisimman paljon tilaa naisten omille määritelmille. Haastattelut pyrittiin toteuttamaan arkikeskustelunomaisina, tosin mikään haastattelu ei voi välttyä noudattamasta asetelmaa, jossa haastattelija kuljettaa keskustelua tarkoituksensa mukaan ja vastaa kysymysten esittämisestä (ks. Virokannas 2003; Ruusuvuori & Tiittula 2005). Haastateltaville muodostui suurempi rooli kuin ainoastaan vastata kysymyksiin. Tyypillisiä olivat tilanteet, joissa haastattelija nosti jonkin aiheen esiin, ja haastateltava lähti käsittelemään aihetta pitkäksi aikaa omalla tavallaan. Tällöin haastattelijan rooliksi jäi tukea haastateltavaa rohkaisevilla minimipalautteilla, kuten ”yym”, ”joo”.

Isien asemasta lastensa huoltajina on keskusteltu julkisuudessa viime vuosina runsaasti ja viranomaisia on moitittu isien näkemysten sivuuttamisesta. Isät esiintyvät tässäkin tarkastelussa vain siinä osassa, minkä äidit heille määrittelevät. Kyse on tutkimuksellisesta rajauksesta tilanteesta, jossa huumeitutkimus on pohjautunut miesvaltaisiin aineistoihin ilman, että sukupuolta huomioitaisiin laisinkaan (Measham 2002; Hakkarainen 2003). Vasta hiljattain on alettu tehdä naisiin keskittyvää sukupuolispesifiä huumeitutkimusta (esim. Laanemets 2002; Väyrynen 2007), mutta se on edelleen marginaalista. Yhdessä tutkimuksessa olisi myös mahdollonta tarkastel-

la tilanteita kaikkien perheenjäsenten näkökulmasta. Harvan äidin lapsilla on aineistossamme sama isä tai lapsen arkivanhempana toimiva isä. Isät saattoivat olla vankilassa, kuolleita tai käyttivät edelleen kovia aineita. Välttämättä isän olinpaikasta ei ollut tietoa. Joukossa tosin oli myös muutamia raitistuneita isäiä, jotka toimivat lastensa lähivanhempina. Tarkastelumme kannalta oleellista on, että isät olivat lähteneet itse jo ennen huostaanottojen tapahtumista pois.

Taiteilua äitiyden ja narkomaanin identiteetin välillä ennen lapsen huostaanottoa

Aloitamme äitien kertomusten tarkastelun sellaisten aineisto-otteiden pohjalta, joissa käsitellään huostaanottoa edeltäneitä ja siihen johtaneita tapahtumia. Äänessä on kolme eri äitiä. Kerromme lyhyesti ennen jokaista otetta äidin elämäntilannetta kuvaavia asioita, joita äidit ovat itse haastattelutilanteessa tuoneet esiin.

"Hannele" on 39-vuotias äiti, jolla on haastatteluhetkellä kahdeksanvuotias poika, Joni. Joni on ollut sijoitettuna neljän vuoden ajan ensin vastaanottokotiin ja sitten sijaisperheeseen. Huostaanotto oli purettu noin vuosi ennen haastattelua. Jonin isä asui Hannelen kanssa pojan ollessa pieni, mutta ei ole pitkiin aikoihin ollut tekemisissä Hannelen tai poikansa kanssa. Hannelen tietojen mukaan isä käyttää yhä huumausaineita. Hannelen oma päihteidenkäyttö alkoi 14-vuotiaana alkoholin juomisena. 17-vuotiaana hän alkoi polttaa pilveä, 20-vuotiaana käyttää amfetamiinia ja noin 25-vuotiaana heroiniä. Lisäksi hän on käyttänyt rauhoittavia lääkkeitä. Haastatteluhetkellä hän on ollut viisi vuotta raittiina.

Hannele on juuri kertonut Jonin syntymään johtaneen raskautensa olleen vanhinko, mikä on tavanomainen äidiksi tuleminen tapa päihteitä käyttävien naisten keskuudessa (ks. Nätkin

2006, 28–29). Hän käytti koko raskausajan heroiniä kahta viimeistä viikkoa lukuun ottamatta. Lopettamisyriä oli, mutta hän ei kyennyt olemaan pitkiä aikoja ilman ainetta. Synnytys-sairaalassa Hannelen päihteidenkäyttö ei ollut tiedossa, mutta koska Hannelella on b-hepatiitti, vastasyntyneeltä Jonilta otettiin myös huume-testit².

Hannele Niin Jonin virtsasta löyty sitten / niinku opiaatti / jäänteitä / et nei ollu kaikki ehtiny poistuu mun elimistöstä ja / ja niin ja sitten mä / käytin / siel synnytyslaitoksella heti kun mä olin synnyttäny niin mä poltin heroiniä siellä synnytyshuoneessa kun ne lääkärit lähti pois / ja tota sitten kun ne sano mulle että mun / niinku tarviis imettää sitä lasta niin siitähän se varmaan sit tuli ku / mä niinku yritin et mä en niinku imettäis sitä et ku mullon hepatiitti ja semmosia niinku teko-sytä yritin keksiä ne sano et eiku ala nyt vaan imettää sitä et [se on [Siis ne ei niinku tienny / Ei ne tienny...

(jatkuu hieman myöhemmin)
Hannele ... sit me oltiin muutama päivä tarkkailussa siel synnytyslaitoksella ja / sitten ne totes et mitään vieroitusoireita ei oo // oo ja tota noin niin / mä kyllä huomasin kun mä hoisin sitä lasta niin mun mielestä se täris välil sillee ihmeellisesti et mun mielestä sil kyl oli / mut et ne ei niinku tajunnu sitä ja sit ku en mä ollu kertonu mä sanoin mä valehtelin niille että / mä olin ottanu yhen temgesic pillerin / et mä niinku sain hujjattuu ne jotenki sillee et ku mä en halunnu sitä lasta antaa pois / ja sit kaks ja puol mä olin kaks kuukautta sen jälkeen selvin päin kun mä olin Jonin synnyttäny

et mä imetin sitä / sit mä aloin taas käyttää aineita ja mä lopetin imetämisen / ja tota kaks ja puol vuotta mä käytin päivittäin aineita ja sit mä sanoin sosiaalityöntekijöille et nyt on semmonen tilanne että / mä käytän joka päivä ja (hiljentää äänensä kuiskaukseksi) en pysty enää itte lastani hoitamaan /

Elina Just (kuiskaus)
Hannele Ja sit samana päivänä me vietiin Joni / XX:n vastaanottokotiin.

Hannele näyttäytyy aktiivisena toimijana tapahtumaketjussa, joka alkaa synnytyslaitokselta ja päättyy lapsen sijoittamiseen parin vuoden ikäisenä vastaanottokotiin. Vastasyntyneeltä lapselta löydetään virtsasta opiaattijäänteitä, minkä vuoksi äiti ja lapsi ovat tarkkailtava synnytys sairaalassa normaalia pidempään. Konventionaalisesti asiantuntijoiksi määrityvät lääkärit ja hoitohenkilökunta eivät Hannelen kertomuksen mukaan huomaa äidin heroinin käyttöä eivätkä lapsen vierotusoireita, toisin kuin lastaan hoitava äiti itse.

Hannele kertoo valehdelleensa hoitohenkilökunnalle useasti. Hän perustelee toimintaansa sillä, että halusi pitää vastasyntyneen lapsensa itsellään kuten kuka tahansa vanhempi, jolloin valehtelemine ei näytä moraalisesti paheksuttavalta. Hannele määrittelee tapahtumia vahvasti äidin näkökulmasta myös kertoessaan, että heroiniiriippuvuudesta huolimatta hän kykeni olemaan jonkin aikaa käyttämättä Jonin syntymän jälkeen, jotta voisi imettää lastaan. Pyrkimykset hyvänä äitinä toimimiseen murenevat tarinan siinä vaiheessa, jossa Hannele kertoo käyttäneensä kaksi ja puoli vuotta huumausaineita päivittäin samanaikaisesti, kun vastasi pienen lapsensa hoidosta. Hän tiivistää pitkän ajanjakson – lapsensa ensimmäiset ikävuodet – lyhyeen kuvaukseen, joka päättyy äänensävyllään kuiskaukseksi, johon myös haastattelija yhtyy. Tätä aikaa, jolloin kertomuksessa narkomaani-identiteetti on vallalla ja

epäonnistuminen äitiyttä koskevien kulttuuristen odotusten täyttämässä ilmiselvää, Hannele ei kuvaa tarkemmin.

Kontekstissa, jossa pienen lapsen äiti käyttää heroiniä päivittäin, on lähes mahdotonta hoitaa lasta kunnolla. Myöskään äidin toiminnan määrittelemine hyväksi ei ole uskottavaa, kun tapahtumia jälkeinpäin tarkastellaan. Lähestulkoon ainoa mahdollisuus pitää kiinni äitiyden rippeistä kyseisessä tilanteessa on luovuttaa vastuu lapsen hoidosta toisaalle. Hannele kuvaa tämän tapahtuneen siten, että hän itse haki apua sosiaalityöntekijöiltä.

Koko edellä esitetyn otteen ajan Hannele määrittelee tunteneensa lapsensa asiantuntijoita paremmin, arvioi itse kykynsä hoitaa lastaan ja tekee lopulta kipeän päätöksen luovuttaa lapsensa toisen hoiviin. Hän jopa määrittelee osallistuneensa lapsensa konkreettiseen viemiseen vastaanottokotiin yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa: ”me vietiin Joni / XX:n vastaanottokotiin”. Hannelen kertomuksen muissa kohdissa tulee tosin esiin, että hän oli Jonin kanssa lastensuojelun asiakas jo aiemmin, ja lapsen siirtyminen vastaanottokotiin ei luonnollisestikaan ole ollut niin yksioikoista, kuin miten Hannele sen tässä kohdassa esittää.

Siitä huolimatta, että Hannele pyrkii kertomuksessaan vastuullisena äitinä toimimiseen, hän ei konstruoi itseään sankariäidiksi. Huumeriippuvuus on lähtökohta, josta käsin tarinaa kerrotaan ja johon sitä suhteutetaan. Äänessä on samanaikaisesti lapsensa parasta ajatteleva äiti sekä huumeidenkäyttäjä, jonka riippuvuus heroiniista on vahvempi kuin tahto ja kyky huolehtia lapsestaan.

”Suvi” on 28-vuotias äiti, jolla on kaksi tytärtä, kahdeksan- ja yhdeksänvuotiaat. Lapset otettiin huostaan heidän ollessaan yksi- ja kaksivuotiaat. Viimeiset kolme vuotta he ovat asuneet äidin kanssa. Suvi hoiti yksin lapsia heidän ollessaan

pieniä ja kävi töissä, jolloin lapset olivat päiväkodissa. Lasten isä ei asunut perheen kanssa, mutta vietti välillä aikaa samassa asunnossa. Huostaanoton tapahtuessa isä ei ollut perheen arjessa mukana. Haastatteluhetkellä Suvi on ollut kuusi vuotta raittiina. Suvilla alkoholinkäyttö alkoi 12-vuotiaana, minkä lisäksi hänellä oli huume-kokeiluja pitkin teini-ikä. Lisäksi Suvi on käyttänyt runsaasti lääkkeitä. Raskausaikoina Suvi ei käyttänyt päihteitä, mutta nuoremman lapsen synnyttyä päihteidenkäyttö alkoi uudestaan ja amfetamiinin käyttö säännöllistyi.

Seuraavassa otteessa keskustellaan lasten huostaanottoa edeltäneestä tilanteesta. Haastattelussa on aikaisemmin tullut esiin, että Suvilla on ollut vaikea synnytyksen jälkeinen masennus, jonka vuoksi hän on ollut itse laitoshoidossa ja jonka myötä lastensuojelun asiakkuus on alkanut.

Suvi ... mulla oli koko ajan semmonen olo et aikapommi tikittää et kohta räjähtää niinku sillee että / et mä niinku olin / siellä / niitten kahen / alle // kaksvuotiaan lapsen kanssa (-- ja / olin / siellä / XXssa (sairaan nimi) aina // niinku välillä // joi-tain jaksoja siellä ja sit mä en enää muista tarkkaan miten se meni (-- avo / avohoito semmosii tapaami-sii ja // ja sit lapset sen aikaa niinku oli siinä avohoidon tukitoimenpi-teenä niinku lastenkodissa et ne / oli siinä et mä voin viedä ne sinne / (-- mut sehän meni niinku siihen / et kaikki ne vapaa ajat mitä mulle (-- / niin mä käytin päihteitä / (-- ja se meni vaan pahemmaks ja pahemmaks ja pahemmaks koko ajan ja niinku et sitten mä aloin niinku käyttää amfetamiini / se tuli siihen pikkuhiljaa niinku ku-vioihin ja mä siirryinki oikeestaan niinku siihen kokonaan / ja mul oli

itellä yritystä niinku // olla raittiina siinä // mä tavallaan olinki mä olin töissäkin niinku ja sillee et mulloli semmonen mieletön / kuvio siinä (-- lapset ja yritin olla töissä (-- kyl mä pärjään ja koti on / niinku aina ihan viimesen päälle ja // mut sit mä aattelin et semmosta se on niinku elämä / semmosta on niinku normaali elämä siinä oli hyvin suu-ri kontrasti niinku siihen (viitannee omaan lapsuuskotiinsa) et ei mulla ollu käsitystä siitä mitä niinku

(jatkuu hieman myöhemmin)

Suvi Mut sit kun se niinku loppu ja lapset tuli siihen kotiin takasi (lapset olivat olleet avohuollon tukitoi-menpitein sijoitettuna) // niin ni mulla alko niinku (--) kuviot sei-nään niinku puol kuudelt päiväko-tiin et mä meen niinku seittämäks töihin (-) et sehän oli ihan sem-mosta niinku // mielipuolistahhh niinku selvitäki mitä mä yritin siinä niinku / mut mä jotenki niinku ajat-telin et semmosta se niinku on / et et sillee // sit se vaan / kiihty sehkh /

Elina Mut sä kuitenkin hait ne illalla [aina ja

Suvi [joo / joo ja hoisin tosi hyvin et silleen että / et sitten niinku et se siin mielessä mul on hirveen hyvä mieli että et lapset ei oo koskaan kuitenkaan sillä tavalla joutunu niinku // heitteille millään tavalla niinku et mä en oo niinku sillee / mä en koskaan sekasin niinku niitä / niinku hoitanu tai muuta

Tässäkin kertomuksessa äiti yrittää selvittää yksin pienten lasten hoidosta samalla, kun päihderiip-puvuus valtaa arjessa tilaa. Suvin lapset viettävät välillä jaksoja lastenkodissa avohuollon tukitoi-menpiteenä, mutta tulevat lopulta asumaan äi-

din luo, minkä seurauksena *"tikittävä aikapommi uhkaa räjähtää"*. Kyseinen aikajakso näyttäytyy Suville jälkeinpäin tarkasteltuna epäselvänä. Tapahtumien muistaminen on hänelle vaikeaa ja niistä kerrotaan epäselvällä ja hiljaisella äänellä. Otteessa on useita kohtia, joista ei saa jälkeinpäin selvää.

Suvi korostaa yrittäneensä pärjätä lasten kanssa. Hyvä äiti imettää Hannelen tapauksessa vauvaansa ja Suvin kohdalla pitää kodin *"viimeisen päälle"* kunnossa ja huolehtii lapsista hyvin. Suvi kertoo tapahtumista Hannelen tavoin kuitenkin huumeriippuvaisen näkökulmasta. Hän ei saa huumausaineiden käyttöä kuriin, vaikka motivaatiota omien lasten hoitamiseen olisi. Suvi tekee (vielä tässä vaiheessa) eroa samastumisesta täysin narkomaanin identiteettiin tuomalla esiin sen, että amfetamiiniriippuvuudestaan huolimatta hän oli lastensa kanssa ollessaan käyttämättä aina siihen asti, kunnes tilanne lopulta riistäytyy käsistä (katso seuraava luku).

Suvi rakentaa kertomuksessaan useita selityksiä sille, miksi hyvän äidin tavoin toimiminen oli yrityksistä huolimatta mahdotonta. Hän oli yksin kahden pienen lapsen kanssa ja liittolaisia tai kumppaneita ei ollut. Tilanne oli *"mieletön"* ja hänen vaatimuksensa itseään kohtaan *"mielipuoლისia"*. Olosuhteet olisivat olleet kenelle tahansa raskaat. *"Normaali"* elämä, jota Suvi yritti elää, oli hänelle ennestään tuntematonta. Häneltä siis puuttui tietoa ja kykyä arvioida ja ennakoita asioiden etenemisen tapaa ja sitä, mikä on kohtuullista tai kohtuutonta yhden ihmisen kannettavaksi. Suvin kertomus herättää helposti empatiaa. Otteen loppupuolella myös haastattelija rohkaisee Suvia tuomaan esiin sitä puolta äitiydestään, missä toimitaan lapsistaan huolehtivan äidin tavoin esittämällä väitelauskeskymyksen *"mut sä kuitenkin hait ne aina illalla"*. Suvi tarttuu ja myös vahvistaa haastattelijan tarjousta ja korostaa vielä sitä, että lapset eivät kaikesta huolimatta jääneet koskaan heitteille.

Lastensuojelu ja sosiaaliviranomaiset näyttäytyvät sekä Hannelen että Suvin kertomuksissa auttajana ja kumppanina. Sen sijaan lapsen näkökulmaa kumpikaan äideistä ei tuo esiin. Haastattelujen myöhemmissä kohdissa molemmat äidit pohtivat asiaa myös lasten näkökulmasta ja tuovat esiin kamppailuaan syllisyydentuntojen kanssa liittyen siihen, mitä lapset joutuivat kyseisissä tilanteissa kokemaan.

"Eeva" on neljän lapsen 39-vuotias äiti. Kaksi vanhinta poikaa, 18-vuotias ja 22-vuotias, asuvat nuorempina pitkään äidin kanssa, kunnes arkipanhemmuus siirtyi äidin äidille. Nuoremmilla lapsilla, viisi- ja seitsemänvuotiailla tytöillä, on ollut sijoitusjaksoja. Eevalla oli taustallaan useampia vapausrangaistuksia, ja erilaisten rikosten tekeminen ja niistä koituvat seuraukset olivat merkittävässä roolissa Eevan kertomuksessa. Eevan päihteidenkäyttö on sisältänyt runsaasti eri aineita ja käyttötavat ovat vaihdelleet. Haastatteluhetkellä Eeva asuu neljättä vuotta yhdeksäntyttäriensä sekä tyttöjen isän kanssa. Eeva on viidettä vuotta raittiina.

Seuraava ote Eevan tarinasta on vaiheesta, jossa kaksi vanhinta poikaa ovat teini-ikäisiä, vanhempi tytär on reilun vuoden ja Eeva odottaa nuorinta tyttärtään. Eevan rikoskierre on pahentunut, hänelle on tulossa tuomio ja hän menee lastensuojeluun neuvottelemaan lastensa siirtämisestä äidilleen.

Eeva Mä olin jo siinä vaiheessa niin huono kuntosen näkönen et tota mulla oli maksaläiskii / ensinäkkin niinku / ympäri naamaa / mä olin tosi tosi hoikka vaikka mä odotin lasta // mm mä olin väsyneen näkönen kaikki ne / merkit (pitkäaikaisesta päihteiden käytöstä) oli luettavissa // niin tota mä menin pyytää apua sen takia et mä halusin virallistaa sen et mä siirrän lapset mun äidille // avohuollon tukitoimena // kun

tota noin mm kun kun tuomio tulee / että ne vaan siirtyy mun äidille

Elina Yym

Eeva Kukaan ei kysyny multa // mistä se tuomio on tullu // ne pyys sinne vahtimestarin / mm ja toisen lastiksen työntekijän / mutta kukaan ei niinku kysyny mult mitään / ei ppyytänny multa seuloja / eihän mullollu mm / ei siitä / maailmasta mistä mä tulini ei siellä voi sanoo et olen käyttäny amfetamiinia / tai jotain tällasta se on ihan kornii / emmä ois niinku soli soli se oli niinku semmonen mitä mä en ois ikinä sanonu ees

Elina Yym //

Eeva Niin tota kukaan ei kysyny yhtään mitään // ne kysymykset leiju ilmaa kukaan ei kysyny //ne vaan halus turvaa itellensä siinä niin et jos mä käyn päälle // et mitä sitte

Eeva kertoo edellä kuvatuista asioista samastuen narkomaanin identiteettiin ja erottaen huumeiden käyttäjien maailman selvärajaisesti muusta maailmasta. Asiat, jotka ovat toisen maailman kontekstissa luonnollisia, ovat huumeiden käyttäjän maailmassa ”korneja”. Samankaltaisen selkeän eron tekeminen oli tyypillistä myös alaikäisille huumehoidossa oleville nuorille heidän kertoessaan omasta huumeiden käytöstään (ks. Virokannas 2002).

Narkomaanin maailmaan itsensä positioiminen ei estä Eeva kuvaamasta tapahtumia myös aktiivisena äitinä. Hän haluaa selvittää avoimesti ja yhteistyöhaluisesti tilanteensa lastensuojelun kanssa ja hänellä on jo ratkaisuehdotus lastensa hoidon järjestämisestä siksi ajaksi, kun hän itse suorittaa vankeusrangaistusta. Eevan asemoitumisessa sulautuvat niin narkomaanin, rikollisen kuin myös lastensa parasta ajattelevan äidin näkökulmat.

Hannelen tavoin myös Eevan kertomuksessa lastensuojelusta haetaan apua tilanteeseen, jossa äiti tietää olevansa kyvytön huolehtimaan lapsestaan. Eevan kohdalla tosin päihderiippuvuus sinänsä ei määriyty kyvyttömyyden syyksi, eikä Eeva myöskään halua luovuttaa lapsiaan viranomaisten vaan oman äitinsä hoiviin. Lastensuojeluviranomaiset saavatkin Eevan kertomuksessa erilaisen roolin kuin Hannelen ja Suvini kertomuksissa. Eeva ei ota itse puheeksi päihdeidenkäyttöään, mutta kuvailee olevansa ulkonäkönsä perusteella niin selvästi käyttäjä, että asia ei ole voinut jäädä epäselväksi viranomaisille. Asiaa ei kuitenkaan itse tilanteessa avata, ”ne kysymykset leiju ilmaa”, vaan Eeva määrittelee tullessaan kohdelluksi pelottavana narkomaanina. Viranomaiset, lastensuojelun työntekijät ja vahtimestari, näyttäytyvät yhtenäisenä rintamana, joka pyrkii oman turvallisuutensa suojaamiseen enemmän kuin Eevan vastaanottamiseen ja hänen asiansa käsittelemiseen.

Haurastuva äitiysidentiteetti – käyttökierteen paheneminen lapsen pois lähdön jälkeen

Seuraavassa kahdessa tarinassa käsitellään tilanteita, joissa lapsi tai lapset otetaan äidiltään pois. Kaikkien huostaanoton kokeneiden äitien kertomuksissa tuotiin esiin, että äitien oma päihdeidenkäyttö ja koko elämäntilanne paheni lasten lähdettyä (ks. myös Nätkin 2006, 30). Äitien omien kuvausten mukaan he jäivät yksin samanaikaisesti, kun he kadottivat viimeisetkin motivaation rippeet pinnistellä ilman huumausaineita ja huolehtia itsestään, jotta voisivat huolehtia lapsistaan.

”Katja” on 42-vuotias äiti, jolla on 17-vuotias poika, Matias. Matias on asunut äidin luona haastatteluhetkellä vuoden. Sitä ennen poika oli yhdeksän vuotta sijaisperheessä. Matiaksen isä käyttää edelleen huumeita, eikä Katjan yrityksistä huolimatta pidä yhteyttä Matiakseen.

Katja on ollut haastatteluhetkellä neljä vuotta raittiina. Hän kuvailee suurimman ongelmansa olleen alkoholinkäytön, joka alkoi jo 12-vuotiaana. Pilven poltto alkoi 17-vuotiaana. Matiaksen ensimmäiset elinvuodet Katja oli raittiina, mutta Matiaksen täytettyä kolme alkoholinkäyttö alkoi uudelleen.

Katja on kertonut jättäneensä alle kouluikäisen Matiaksen usein yksin kotiin lähtiessään itse ravintolaan. Kontaktit lastensuojeluun alkoivat Katjan äidin aloitteesta Matiaksen tultua mummonsa luo yöllä äidin ollessa ravintolareissulla. Katja kävi välillä katkolla mummon hoitaessa Matiasta, mutta lopulta tilanteet etenevät siihen pisteeseen, että poika sijoitetaan seitsemänvuotiaana lastenkotiin. Sijoituksen jälkeen Katjan päihteidenkäyttö kiihtyy.

Katja Niin sitte syksyllä tota / Matias joutu lastenkotiin päiväkodista kun mä en menny häntä hakemaan // ja mä ajattelin et näin tässä kai pitää sitte käydä // ja mä kävin häntä tapaamassa siellä lastenkodissa ja / kauheen raskasta // oli se aika ja mä en suostunu hyväksymään sitä todellisuutta mitä meille oli tapahtunu ja tapahtumassa vaan mä pakenin entistä enemmän siihen päihteisiin ja taas tapasin // yhen miehen joka oli amfetamiinin myyjä ja / mä olin aika sillai / aika aikalaila koukussa siihen piriin koska // kaikki ongelmat oli tapahtunu viinan takia niinkun tää matiaksen lastenkotiinkin meno mä olin vaan niin kännissä vaik mä olisin mennykin sinne tarhaan häntä hakemaan niin mulle ei ois annettu sitä / ja he ties siellä koko tän ajan tiesi et mulla on päihdeongelma ja mua niinku seurattiin / ja mä tiesin et mua seurattiin / ja sitte // hän oli siellä lastenkodissa ja sitte ei enää

onnistunukkaan sen jälkeen kotiin tulo vaan hänelle lähetettiin ettimään perhettä ja mä niinku jotenki / annoin periks ja // ja niinku tavallaan niinku // annoin sen vastuun niinku mulle // ja sit oli xx (vuosiluku) / kesällä hän meni sinne XX:n perheeseen ja mulla vaan niinku kiihty se // amfetamiinin käyttö et mä aloin sit jo tai käytinkin jo siinä vaiheessa suonen sisäisesti sitä ja viinaakin join vähän mut että // pääasiassa käytin niinku sitä piriä

Katja kuvaa ristiriitaista suhtautumistaan Matiaksen sijoitukseen ensin lastenkotiin ja sitten perheeseen. Yhtäällä hän kuvaa itse luopuneensa äidin vastuusta, kuten lapsensa hakemisesta päiväkodista, ja ymmärtäneensä, että asiat eivät voi jatkua entisellään. Toisaalla hän tuo esiin vaikeuttaan hyväksyä tilanteen etenemistä siihen pisteeseen, jossa toiset tahot arvioivat hänet kyvyttömäksi äidiksi ja ottavat hänen lapsensa pois.

Edellisissä otteissa, jotka sijoittuvat aikaan ennen lapsen huostaanottoa, äidit toimivat aktiivisesti tai ainakin pyrkivät sinnittelemään. Sen sijaan Katjan kertomuksessa, joka kuvaa huostaanoton aikaisia tapahtumia ja sen jälkeistä aikaa, tapahtumat soljuvat ikään kuin ulkoisten voimien kuljettamana ja niiden edessä alistutaan ja paetaan päihteisiin: "näin tässä kai pitää sitte käydä", "mitä meille oli tapahtunu ja tapahtumassa", "pakenin entistä enemmän siihen päihteisiin", "kaikki ongelmat oli tapahtunu viinan takia", "mä olin vaan niin kännissä". Lopulta tapahtumat johtavat siihen, että Katja antaa periksi ja hänen käyttökierteenensä pahenee.

Katjan kuvauksen suurin ero edellisiin kertomuksiin on siinä, että Katja ei perustele omaa toimintaansa lapsensa parhaalla tai kuvaile asi-
oita äidin näkökulmasta. Kyse ei ole päihteiden-

käytön ja äitiyden välillä sinnittelystä vaan äitiyden murenemisestä ja otteen menettämisestä. Arkivanhemmuuden päättymisen ohella myös miessuhteet saavat suuren merkityksen huumeidenkäytön kovenemiseen johtavana tekijänä. Amfetamiini ja miesystävä, joka mahdollistaa amfetamiinin helpon käytön, vetävät Katjaa enemmän puoleensa kuin elämä oman lapsen kanssa.

Lastensuojelun rooliksi määrittetty epämääräinen taustalla tarkkailu ja Katjan toiminnan seuraaminen. Lastensuojeluviranomaiset eivät henkilöidy esimerkiksi Matiaksen sosiaalityöntekijäksi vaan näyttäytyvät kasvottomina "niinä", jotka jollain selittämättömällä tavalla tietävät Katjan päihteiden käytöstä ja arvioivat tilannetta. Sen jälkeen kun Matias sijoitetaan, lastensuojelun toiminta kohdistuu Matiaksen asioiden hoitoon, jossa Katjalla itsellään ei ole roolia.

Suvi, jonka tilannetta tarkasteltiin jo aiemmin, kuvaa seuraavassa vaihetta, jolloin aikapommi lopulta räjähtää: lapset sijoitetaan kodin ulkopuolelle, hän sanoutuu irti työpaikasta, antaa asunnon pois ja päihteidenkäyttö ottaa ylivallan koko elämästä.

Suvi Ja sit oli semmonen yks viikonloppu että / että mä tota noin niin / et lapset oli kotona / ja sit mä käytin koko sen ajan se on ainut niinku koko sinä aikana minkä ne oli siellä ja sit mullon jotain hirveit muistikuvii siitä viikonlopusta kun ne oli ne sai yöllä leikkiä ja jotain tämmösiä ihan / hirveitä niinku et se on niinku ihan semmonen kaoottinen // ja sit mä olin niinku / muistan mä maanantaina vein ne niinku // päiväkotiin aamulla / oli viel ihan hirveesti lunta ja mä vaan työnsin ne sinne ja kylhän ne niinku näki et (-) mä jätin ne sinne ja / sitte /

Elina
Suvi

Elina
Suvi

Elina
Suvi

Elina
Suvi
Elina
Suvi

menin niinku illalla // hakemaan ja ne ei ollu enää siellä / siellä oli niinku lastensuojelutyöntekijä ja / (hilentää äänensä kuulumattomiin)

Yym

Mulla oli kuitenkin jotenki sit semmonen niinku hirveen voimakas se et kun mä / et mä en missään vaiheessa niinku / sillee tota noin niinku jotenki itsekkäästi / riuhtoa niit lapsii vaan mä jotenki aattelin et niitten on parempi olla jossain muualla ja jotenki et et // et joku sellanen [kuitenki oli niinku (-)]

[Yym yym

Tai sillee mut se oli niinku semmonen vähä semmonen käännekohta siinä mun käyttämisessä ja sitte / must tuntu et koko mun elämä niinku jäi sinne ja / mä aina muistan sen niinku aika pysähty ja / niinku vaan menin sinne kotiin ja // (-) et et / mä en pystyny niinku ollenkaan suhtautuu siihen mitenkään ja / sitten mä vuokrasin sen kämpän pois ja lähin ite kadulle ja [/ [Elikkä sulla meni se työpaikka [jäi [Joo ja kaikki siellä ja jotenki (epäselvää puhetta työpaikkaan liittyen) sitte // mä lähin niinku kadulle (-)]

My myitkö sä ihan it[tees vai

[Joo

Joo

(-) lopettaa sen mut mä jotenkin ajattelin että / se on se // ainut mitä mä voin niinku tehdä kun mä en niinku rikoksii sillee et jotenki se oli niinku se / niinku jotenki mä ajattelin et mä on niinku ansainnu sen / kaikkein hirveimmän mitä mä vaan voin saada

Aikaisemmassa otteessa Suvi korosti kyenneensä olemaan käyttämättä päihteitä aina silloin,

kun lapset olivat hänen hoidossaan ja tämä toimi hänen kriteerinään jokseenkin hyvästä äitiydestä. Nyt hän kuvaa tilannetta, jossa käyttöä oli yhden kokonaisen viikonlopun ajan lasten ollessa kotona. Pienet lapset leikkivät pitkin yötä ja äiti ei huolehdi heitä nukkumaan. Arjen alettua lapsia ei anneta päiväkodista enää äidille takaisin, koska äidin otteen menettäminen lastensa hyvinvoinnista huolehtijana on selvää: "kyllähän ne niinku näki".

Suvi määrittelee melko dramaattisella tavalla lastensa huostaanottamisen menneen elämänsä käännekohtaksi. Kaoottisen viikonlopun jälkeen hän työntää lapsensa lumisateessa päiväkotiin ja illalla vastassa onkin lastensuojeluviranomainen. Suvin ainoa mahdollisuus tarkastella tapahtumia äidin näkökulmasta kyseisessä kontekstissa on määritellä toimintansa epätavalliseksi siinä mielessä, että hän ei alkanut vaatia lapsia itselleen vaan arvioi lastensa voivan paremmin toisten hoidossa. Tässä hän päätyi samanlaiseen ratkaisuun kuin Hannele. (Ks. myös Nousiainen 2004, 158.) Hannele tosin kuvasi päätyneensä omaehtoisesti kyseiseen tilanteeseen, kun taas Suvin kohdalla lasten lähteminen tapahtuu päiväkodin henkilökunnan aloitteesta, minkä jälkeen Suvi arvionsa tekee.

Myös tilanteen jatkon kuvaus on dramaattista. *Aika pysähtyy* tyhjässä kodissa. Suvin eläminen on keskittynyt aiemmin hänen tarinassaan hyvänä äitinä toimimiseen, arjen pyörittämiseen pienten lasten kanssa, normaalin elämän kulisien ylläpitämiseen yhtäaikaaisesti huumeiden käytön kanssa. Lasten lähdettyä jäljelle jäävät vain huumeet, joiden käytön ympärille Suvin kaikki tekeminen jatkossa keskittyy. Suvi määrittelee *ansainneensa hirveimmän kohtalon* eli kodittomaksi joutumisen ja itsensä myymisen kadulla, koska on epäonnistunut äitinä olemisessa. Kärjistetysti ilmaistuna Suvin tarinassa äitiysidentiteetin kehityskulku näyttäytyy siten, että madonna-äidistä tulee huumeriippuvainen huora. Koko omaa olemusta määrittellään suh-

teessa siihen, kuinka äitiydessä on onnistuttu tai epäonnistuttu.

Aivan kuten Katjan tarinassa, myös Suvin kertomuksessa lastensuojeluviranomaisten rooli päättyy siihen hetkeen, jolloin lapset viedään pois äidin luota. Mahdollisesti niin Katjan kuin Suvinkin kanssa on yritetty toimia tai tarjota apua, ja tapahtumissa mukana olleet sosiaalityöntekijät kuvaivat tapahtumia toisella tavalla. Äitien omien kertomusten kontekstissa sen jälkeen, kun vastuu omista lapsista on menetetty tai luovutettu, viranomaisten rooli kuitenkin katoaa ja äidit ikään kuin sukeltavat pää edellä syvälle huumeiden käyttäjien maailmaan.

Äitiyden uusi rakentuminen huostaanoton purkamisen jälkeen

Kaikki neljä äitiä, joiden tarinoita edellä on tarkasteltu, ovat raitistuneet ja saaneet lapsensa takaisin pitkien sijoitusjaksojen jälkeen. Vaikka äitiysidentiteetti mureni edellä kuvatuissa otteissa ja huumeidenkäyttö näytti olevan elämää ohjaava tekijä, jotain suuntaa muuttavaa tapahtui. Seuraavaksi käsittelemme kahden äidin kertomusta siitä, kuinka he saivat päihteidenkäytön hallintaan ja pääsivät takaisin oman lapsen lähivanhemmaksi. Päällimmäisenä kertomuksissa tulee esiin suru menetetyistä vuosista.

Hannelen toipumisprosessi kesti useita vuosia. Hän tapasi lastaan silloin tällöin tämän ollessa sijoitettuna. Hän kertoi lapsen kuitenkin osoittaneen vierastamisen merkkejä äitiään kohtaan, mikä näkyi siinä, että lapsi saattoi olla tapaamisen aikana mieluummin hoitajien kuin äitinsä sylissä. Seuraavaa otetta edeltää keskustelu siitä, kuinka raskaaksi tuleminen ja lapsen saaminen on vaikuttanut Hannelen huumeidenkäyttöön, joka oli alkanut jo paljon ennen lapsen syntymää.

Hannele ... mulle tuli (raskausaikana) semmonen et mä haluun olla selvin päin / ja sit mä en siihen kyenny / ja kyllä se sitte ku Joni huostaanotettiin ja mulle sanottiin et saat nähä lastasi sitte kun oot selvin päin / niin kyllä se oli semmonen niinku mikä motivoi mua / siihen raittiiseen koska / sit mä yhes vaihees mä aattelin et mä kuolen kohta / ja mul tuli semmonen tunne et mä haluun nähä mun lapseni edes kerran enne ku mä kuolen et mulla oli jo semmonen niinku ajatus et mä kuolen // narkomaanina / et ei ole / parannus / keinoa mikä mut vois parantaa et mä olin niin huonos kunnossa / kunnossa et kyllä jotenkin sitten se että / kyllä se alkuraittius kun siellä katkolla olin niin se oli kyllä ihan / kiikun kaakun et oikeesti mulla mä en ollenkaan tienny et tuunks mä selviämään vai en / et se oli niinku hirveen vaikeeta aikaa / ja samoten oli se kun Joni / sijoitettiin sinne perheeseen niin se oli kyllä //

Elina Sulla oli varmaan ikävä Jonia
Hannele Oli ihan hirveen ikävä et mä kuitenkin hoisin sitä / niinku / lähes tulkoon yksin / koko sen ajan ku me oltiin kaks ja puol vuotta kotona / ni se on niinku mie mieletön menetyks mulle se että / et mä en pystynyt itse Jonia hoitamaan ja sillee kauhee ikävähän mulla oli sitä

Hannele määrittelee sekä raskaaksi tulemisen ja lapsen saamisen että lapsen menettämisen huostaanoton myötä olleen raittiuteen motivoivia tekijöitä (ks. myös Nätkin 2006, 29–30). Pelkkä motivoituneisuus ei kuitenkaan mahdollistanut päihderiippuvuudesta toipumista, sillä omat kyvyt olivat riittämättömät. Raitistumista

edeltää niin huonoon kuntoon meneminen, että kuolema näyttää ainoalta vaihtoehdolta. Tällainen ”pohjakokemus” toipumisprosessin käynnistäjänä on tyypillinen tapa merkityksellistää elämäntulkua erityisesti alkoholismista toipuneiden keskuudessa (esim. Koski-Jännes 1998). Hannelen kertomuksessa tapahtumat näyttäytyvät kuitenkin enemmän omakohtaisina ja ainutlaatuisina, kuin jonkin opitun puhekaavan toistamisena. Raitistuminen vuosia kestäneen päihderiippuvuuden jälkeen ei ole helppoa eikä itsestään selvää. Tässä epävarmassa prosessissa ajatus oman lapsen näkemisestä vielä kerran määritetty auttavaksi ja toivoa antavaksi tekijäksi.

Hannele ei syytä kertomuksensa missään kohdassa muita ihmisiä tai viranomaisia omasta päihteidenkäytöstään, vaan määrittelee sen juontuneen omasta kyvyttömydestään ja voimavarojen puutteestaan. Lastensuojeluviranomaiset saavat kuitenkin erilaisen roolin tässä otteessa kuin aiemmin, jolloin he näyttäytyvät pääasiassa kumppaneina. Nyt viranomaiset määrittävät sääntöjen sanelloiksi ”*saat nähä lastasi sitte kun oot selvin päin*” ja päihteettömyyden kontrolloijiksi ilman, että he samanaikaisesti tarjoaisivat tukea raitistumiseen. Jonin sijoittaminen perheeseen kuvataan passiivissa ja asiana, joka tapahtui ilman, että Hannelella olisi ollut asiaan mitään sanottavaa.

Hannelen tavoin myös Katja tuo esiin lapsen kanssa olemisen kaipuutaan. Vaikka lapsi on saatutakin takaisin, on menetetty jotain peruuttamatonta. Lapsi ei ole enää sama pieni poika tai tyttö, joka jäi viranomaisten huomaan vuosia aiemmin. Äitiys on rakennettava uudelle pohjalle, joka on täynnä ristiriitaisia elementtejä.

Katja Siis kyllähän mä kaipaan niitä hhh menetettyjä vuosia ja mä kaipaisin hirveesti semmosta kymmenen vuotiasta Matiasta tai kaheksan vuotiasta et mua alkaa ihan itk-

tää{ joka niinku sanois et äiti tuu kattomaan ja // ja niinku sillai että / että siitä mulla on niinku semmosta surua minkä kanssa mä mitä mä joudun käsittelemään ja mitä mä minkä kanssa mä joudun elämään niinku loppu elämäni ja niinku // tekemään työtä sen eteen että mä annan ittelleni niinku anteeks}

Elina
Katja

Yym //
{Että // että kun se oli kaheksan yheksän kymmenen vuotiaana semmonen siilitukkanen ja hörökorvat ja jotenki niinku / ja kaikki niinku ne asiat mitä mä en edes tiedä mitä siinä perheessä on tapahtunu niin // ja miten sekasin mä oon ollu itse} (ääni alkaa rauhoittua) / todella tutkalla // et mikä lie ihme / Jumalan armo tai joku on minua koskettanu / että mä oon niinku lähteny / et mä oon saanu selviytyy ja / ja niinku raitistua

Elina
Katja

Yym //
Että / mä koen niinku sen että tota ne ensimmäiset vuodet mitkä oli niin tiiviit et Matiashan oli kotona kolme vuotta ennen kun hän meni edes tarhaan ja / ja / mä oon imettäny Matiasta vuoden ja // niin ne ne varhaisvuodet on kantanu hedelmää niinku tähänkin päivään että niinku meillä on se suhde että // mä oon monesti miettiny et kun / sehän kuustoistavuotiana muutti takas mun luo iso pitkä / pitkä poika et tota / tunnenks mä tota mun lasta ja / ja niinku kyselin et kuka toi on ja // et kyl mä voin sitä rohkeesti halata ja me voidaan jutella mistä vaan ja // että emmä sitä niinku vierasta mut välillähän mä ajattelen et vierastaaks hän niinku minua

Katja kuvaa raitistumistaan ihmeeksi, jonka alku-perä on luonteeltaan hengellinen. Toipuminen ei ole tapahtunut omin avuin vaan ikään kuin lahjana "et mä oon saanu selviytyy ja / ja niinku raitistua". Oma lapsi ei näyttäydy samassa roolissa kuin Hannelen tarinassa, jossa nimenomaan lapsen näkeminen vielä kerran oli merkittävin auttava tekijä. Tosin Hannelenkaan kohdalla itse raitistuminen ei tapahdu omien voimien avulla, vaan hänestä riippumattomat ja epävarmat tekijät vaikuttivat siihen: "se oli kyllä ihan / kiikun kaakun et oikeesti mulla mä en ollenkaan tienny et tuunks mä selviämään vai en". Kummassakaan toipumiskuvauksessa äidin omat kyvyt eivät näyttäydy ratkaisevina tekijöinä. Lastensuojelu tai muut viranomaiset eivät myöskään tule mainituiksi auttajina.

Katja tuo esiin syyllisydentuntojaan ja mielikuvissaan rakentamansa "siilitukkaisen ja hörökorvaisen" lapsensa kaipuutaan vahvan tunnereaktion sävyttämänä. Äidin raitistuttua ja asioiden järjestettyä kotiin palasi ulkoiselta olemuksestaan aikuinen mies. Yhteyden rakentamien imetetävänä olleen vauvan ja ison miehen välille vaatii ponnisteluja. Vauva- ja pikkulapsiajan yhteiset kokemukset määrittivät Katjan kertomuksessa merkittäviksi uuden suhteen rakentamisessa. Myös Hannele suhteuttaa ikäväänsä ja menetystään aikaan, jolloin hän yksin hoiti pientä lastaan kotona. Toki Katja, niin kuin kaikki muutkin lapsensa takaisin saaneet äidit, oli ollut tekemisissä lapsensa kanssa enenevässä määrin ennen lapsen paluuta. Silti lapsen konkreettinen muuttaminen ja jääminen äidin luokse on uudenlainen tilanne, joka vaatii sopeutumista sekä lapselta että vanhemmalta.

Jossain määrin jokainen vanhempi joutunee painiskelemaan ristiriitaisten aineksien kanssa vanhemmuuttaan pohtiessaan ja omaa äitiys- tai isyysidentiteettiään rakentaessaan. Myös erityisesti riitaisten huoltajuuskiistojen tuloksena lapsistaan eroon joutuneet vanhemmat ovat vaikeassa asemassa, kun ulkoiset tekijät estävät

lähivanhemmuuden. Erityistä edellä käsitellyille päihteidenkäyttönsä takia lapsensa menettäneiden äitien kertomuksille on kuitenkin se, että tarinaa kerrotaan nivoon sekä huumeriippuvaisen narkomaanin että lastensa parasta tahtovan äidin näkökulmat yhteen. Äitiys on keskeisesti omaa elämää määrittävä tekijä, mutta niin on myös päihderiippuvuus. Vaikka raitistumisesta saattaa olla jo vuosia, tästä jännitteestä ei päästä eroon. Menetettyjä vuosia ei saada takaisin ja äitiyden mahdollisuudet ovat peruuttamattomasti rajalliset.

Rajallisen äitiyden mahdollisuudet

Tarkastelumme näkökulma ja käyttämämme aineisto ovat vahvasti kontekstisidonnaisia. Äitien kertomukset ovat rakentuneet tilanteessa, jossa keskustellaan henkilökohtaisista, kipeistä ja koko elämää leimanneista kokemuksista vieraan tutkijan kanssa (ks. myös Nousiainen 2004). Haastattelutilanteissa rakentuva vuorovaikutus on aina yhteispelin tulosta (ks. Holstein & Gubrium 1995), ja osapuolilla olevat ennako-oletukset haastattelun tarkoituksesta ohjaavat keskustelua. Haastattelujen lähtökohtaisina teemoina olivat äitiys ja huumeidenkäyttö, joten niihin liittyvät minäkuvat tulivat luonnollisestikin vahvoina esiin. Toisaalta haastateltavilla olisi ollut mahdollisuus myös vastustaa näihin asemiin asettumista (ks. Juhila 2004) tai tuoda esiin toisenlaisia jäsennyksisiä, mitä ei juuri tapahtunut.

Äidit kertoivat tarinaansa haastatteluhetkestä käsin. Varsinaisesta huostaanottotilanteesta oli kulunut useita vuosia. Näkökulma sijoittuu aikaan, jolloin lapsi on saatu takaisin, raittiutta on kestänyt pitkään ja monet asiat ovat järjestyneet. Tästä huolimatta kertomuksissa ei muistella vaikeuksia auvoisesta nykytilanteesta käsin. Elämää leimaa lapsen kanssa elämään opettelu, suru menetetyistä vuosista ja edelleenkin taiteilu narkomaanin ja hyvän äidin identiteetin välillä.

Äitiys on vahvasti velvoittava asia myös päihteitä käyttävälle naiselle. Hänen on vaikeaa ja häpeällistä tulla leimatuksi huonoksi äidiksi, vaikka hänet olisi jo leimattu muuten epäkelvoksi ja kunnottomaksi (ks. Sariola 2006). Haastatteluisa äideiltä kysyttiin, voiko nainen olla samanikäisesti hyvä äiti ja käyttäjä. Lähestulkoon kaikki olivat sitä mieltä, että tämä ei ole mahdollista (vrt. Väyrynen 2006). Naisten omat kertomukset kuitenkin osoittavat, että huumeiden käytön ja riippuvuuden täyttämän elämän keskellä he ovat omalla – ulkopuolisen silmin ehkä kovin rajatulla – tavallaan toimineet siinä määrin hyvän äidin tavoin, kuin ovat olosuhteiden ja oman vointinsa kontekstissa kyenneet.

Emme halua puolustella äitien toimintaa tai hyväksyä sitä, että pienet vauvat ja lapset ovat kovaa huumeita käyttävän vanhemman hoidossa. Elämä päihdeongelmaisen aikuisen perheessä on lapselle raskasta, usein yksinäistä ja sisältää monia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia riskitekijöitä. Lapsi voi joutua kantamaan ikätasoon nähden suhteetonta vastuuta arjesta. Myös lapsi tarvitsee apua toipuaikseen päihteiden täyttämästä elämästä. (Itäpuisto 2005; Koponen 2006; Sariola 2006; Hyytinen 2007; Holmila ym. 2008.) Haluamme silti korostaa sitä, että tuomittavalta näyttävässä toiminnassa saattaa olla pieniä ituja, joiden huomaamisella ja joihin tarttumalla naisten äitiyttä voitaisiin vahvistaa ja tukea päihderiippuvuudesta toipumista.

Vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki asettaa kunnille velvoitteita, joilla on merkitystä tutkimuksemme äitien ja heidän lastensa kannalta. Lastensuojelun ensisijainen tehtävä on turvata aikuisen mahdollisuudet lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon – tämä koskee myös päihteitä käyttäviä äitejä. Lapsi on huomioitava järjestetäessä aikuisille päihdepalveluja, ja kuntien on järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelunsa. Jos lapsi otetaan huostaan, lapsen ja vanhemman välistä suhdetta on ylläpidettävä ja

huostassapito tulee nähdä mahdollisimman pian lakkautettavana väliaikaisena toimenpiteenä – paitsi jos nämä toimet ovat selvästi vastoin lapsen etua. Vanhemmalle tulee laatia oma asiakas-suunnitelma, jonka avulla tuetaan kuntoutumista. Tämä on erityisen tärkeää päihdeongelmaisen äidin kohdalla, kun lapsen huostaanotto saattaa laukaista pahenevan käyttökierteen, kuten sekä oma tarkastelumme että aikaisempi tutkimus (esim. Nätkin 2006) osoittavat. Viranomaisen tulisi kyetä tukemaan äitiä niin, ettei hän huostaanoton hetkellä vaipuisi syvään toivotonmuuteen, vaan näkisi mahdollisuuksia äitiyden ylläpitämiseen huostaanotosta huolimatta ja jaksaisi uskoa kuntoutumisen mahdollisuuteen. Tuen tulee jatkua riittävän pitkään, sillä rajasta päihteidenkäytöstä kuntoutuminen on vaativaa ja hidasta työtä.

Viime vuosina on kyetty osoittamaan, että päihderiippuvaisten äitien ja heidän lastensa kuntoutukseen kannattaa panostaa. Iso osa päihteitä väärinkäyttävistä naisista on raskausaikana ja lapsen synnyttyä halukas ja myös kyvykäs vähentämään päihteidenkäyttöä. Äiti voi tukitoimien avulla kyetä huolehtimaan lapsestaan ja vanhemmuus voi olla hänelle voimavara, jonka avulla päihteidenkäytöstä kuntoudutaan. (Pajulo ym. 1999; Ruisniemi 2006; Andersson ym. 2008; ks. myös Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen 2009.)

Vanhempien päihteidenkäytön vuoksi sijoitetun lasten paluu kotiin näyttää tutkimusten perusteella pulmalliselta: suuri osa lapsista joutuu myöhemmin uudelleen sijoitetuiksi (ks. Holmila ym. 2008, 427). Kuten tarkastelussamme noussee esiin, päihdeongelmaiset vanhemmat eivät useinkaan ole oppineet vanhemmuuden ja huolenpidon malleja omassa kodissaan. Pelkkä päihdeongelmasta toipuminen ei takaa edellytyksiä vanhempana toimimiseen, vaan tarvitaan konkreettista vanhemmuuden opettelua. Tämä on suuri haaste palvelujärjestelmälle niin lastensuojelussa kuin päihdehuollossakin. Huostaanotet-

tujen lasten vanhemmille on alettu kehittää vertaistukeen perustuvia auttamismuotoja, kuten Sininauhaliiton ja Kasvatus- ja perheneuvontaliiton sekä useiden kuntien uudet työmuodot ja hankkeet. Myös lapsensa huostaanoton jälkeen takaisin saaneet vanhemmat tarvitsivat omat vertaisryhmänsä, joissa käytäisiin läpi vanhemmuuden haasteita ja arkea lapsen kanssa.

Viitteet

¹ Artikkelin on osa laajempaa tekeillä olevaa tutkimusta, jossa tarkastellaan huumeita käyttäneiden äitien määrityksiä elämästään. Aineisto koostuu 18 haastattelusta ja se on kerätty kesäkuun 2005 ja tammikuun 2006 välisenä aikana, ja aineiston keruun rahoittajana on toiminut Ella ja Georg Ehrnroothin säätiö. Tutkimusyksikköinä toimivat erään järjestön ylläpitämä pääkaupunkiseudulla toimiva vertaistukeen perustuva kohtaamispaikka akuuttista huumeongelmasta jo selvinneille naisille (13 haastattelua) sekä Järvenpään sosiaalisairaalan eräs osasto (5 haastattelua). Kriteerinä osallistumiselle oli se, että henkilö on käyttänyt laittomia huumeita ja hän on äiti tai raskaana. Haastattelut on nauhoitettu ja purettu sanatarkasti ja tunnistetiedot muutettu.

² Aineisto-otteissa käytetyt litterointimerkit ovat seuraavat: kenoviiva / viittaa lyhyeen taukoon ja kaksi kenoviivaa // pidempään vähintään yli sekunnin kestäneeseen taukoon. Hakusulku [viittaa päälle puhumisen alkamiskohtaan. Sulkeissa olevat viivat (–) tarkoittavat kohtaa, jossa on epäselväksi jäänyttä puhetta. Sulkeissa saattaa olla myös analysoijan merkitsemiä ohjeita lukijalle. Selkeät huokaisut on merkattu hhh merkinnällä. Itkuinen puhe on merkattu kursivilla { ja } merkkien sisään.

Kirjallisuus

Agricola 2007. "Äiti" on suomen kielen kaunein sana. http://www.utu.fi/agricola2007/uutiset/Sanaista_kauneinen_ratkennut.html. Luettu 1.11.2008.

Andersson, Maarit & Hyytinen, Riitta & Kuorelahti, Marianne (toim.) (2008) Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Pidä kiinni -hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien lii-

- ton julkaisu 38. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (eds.) (1998) *Identities in Talk*. London: Sage.
- Berg, Kristiina (2008) Äitiys kulttuurisina odo-
tuksina. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D
48/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Gergen, Kenneth (1999) *An invitation to Social
Constructionism*. London: Sage.
- Gergen, Mary & Gergen, Kenneth (2003) Part I.
The Social Construction of the Real. Introduction.
Teoksessa Mary Gergen & Kenneth Gergen (eds.)
Social Construction. A Reader. London: Sage.
- Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodit-
tomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden
seura.
- Gubrium, Jaber F & Holstein, James A (1997) *The
New Language of Qualitative Method*. New York:
Oxford University Press.
- Hakkarainen, Pekka (2003) Gender different pat-
terns of drug use. ESSD, 14th Annual Conference,
Ghent 2-4 October 2003.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2007) Huu-
mekysymyksen muuttunut ongelmakuva. Vuoden
2006 huumeikyselyn tulokset. *Yhteiskuntapoliitika*
72 (5), 541–552.
- Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonon, Pet-
ra (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen
sosiaalisen perimän voittaminen. *Yhteiskuntapoli-
tiikka* 73 (4), 421–432.
- Holstein, James, A & Gubrium, Jaber, F (1995) *The
Active Interview*. *Qualitative Research Methods
Series* 37. London: Sage.
- Hyytinen, Riitta (2007) Lapsi, huumeperhe ja toivo.
Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutu-
misprosessissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Itäpuisto, Maritta (2005) Kokemuksia alkoholion-
gelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudes-
ta. Kuopion yliopiston julkaisu E. *Yhteiskuntatie-
teet*, Vol. 124. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyt-
tisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen &
Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssiana-
lyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2004) Talking Back to Stigmatized
Identities: Negotiation of Culturally Dominant
Categorizations in Interviews with Shelter Resi-
dents. *Qualitative Social Work* 3 (3), 259–275.
- Katvala Satu (2001) Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden
uskomuksia sukupolvien saatossa. *Jyväskylä studies
in education, psychology and social research* 186.
Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koponen, Anne (2006) Sikiöaikana päihteille altis-
tuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys. *Kotu-
tutkimuksia* 5/2006. Helsinki: Kehitysvammaliiton
tutkimusyksikkö.
- Koski-Jännes, Anja (1998): Miten riippuvuus voite-
taan. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Laanemets, Leili (2002) Skapande av femininitet,
om kvinnor i missbrukarbehandling. *Lund Disser-
tations in Social Work* 8. Lund: Lunds Universitet.
- Lastensuojelu 2007. *Stakes Tilastotiedote* 23/2008.
[http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedot-
teet/2008/Tt23_08.pdf](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedot-
teet/2008/Tt23_08.pdf). Luettu 25.10.2008.
- Measham, Fiona (2002) "Doing gender" – "doing
drugs": Conceptualising the gendering of drugs
cultures. *Contemporary Drug Problems* 29(2),
335–373.
- Mikkonen, Marjo (2008) Helsingiläistä lasten per-
hehoitoa kolmelta vuosikymmeneltä. *Tutkimuksia
2008:1*. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaaliviras-
to.
- Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat
äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja. *Jyväsky-
lä: SoPhi*.
- Nätkin, Ritva (2006) Äitiys ja päihteet – kertomus
ja politiikka. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) *Pullo,
pillit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat*.
Jyväskylä: PS-kustannus, 23–53.
- Pajulo, Marjaterä & Savonlahti, Elina & Piha,
Jorma (1999) Maternal Substance Abuse: Infant
Psychiatric Interest: A Review and a Hypothetical
Model of Interaction. *American Journal of Drug
and Alcohol Abuse* 25(4), 761–769.

- Ruisniemi, Anja (2006) Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus, 165–187.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vas-tapaino, 22–56.
- Sariola, Salla (2006) "Joku, jota rakastaa ja josta huolehtia." Etnografinen tutkimus skotlantilaisista huumeita käyttävistä naisista. Teoksessa Ritva Nätkin, (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus, 137–163.
- Sarkola, Taisto & Kahila, Hanna & Gissler, Mika & Halmesmäki, Erja (2007) Risk factors for out-of-home custody child care among families with alcohol and substance abuse problems. *Acta Paediatrica* 96 (11), 1571-1576.
- Scourfield, Jonathan (2003) Gender and Child Protection. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- STM: Raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistaminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2009:4. Työryhmän raportti. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7006.pdf. Luettu 29.3.2009.
- Swift, Karen J. (1995) Manufacturing "Bad Mothers". A Critical Perspective on Child Neglect. Toronto: University of Toronto Press.
- Virokannas, Elina (2002) Normaalin merkitykset huumehoitoyksikön nuorten puheessa. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: SoPhi, 125–144.
- Virokannas, Elina (2003) Tiedon tuottaminen ja yllättävät käänneet huumehoitoyksikön nuorten haastatteluissa. *Nuorisotutkimus* 21 (3), 18–31.
- Väyrynen, Sanna (2006) "Multa on viety se kaikesta tärkein..." Äitiys ja leimattu identiteetti huume-kuvioissa. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus, 81–105.
- Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huume-kuvioissa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Wetherell, Margaret, Taylor, Stephanie & Yates, Simeon J. (2001) *Discourse Theory and Practice. A Reader*. London: Sage.
- Wood, Linda, A. & Kroger, Rolf, O. (2000) *Doing Discourse analysis. Methods for Studying Action in Talk and Text*. London: Sage.